

Oktober vorig jaar verscheen het *Van Dale Basiswoordenboek Nederlandse Gebarentaal*. Initiatiefnemer en samensteller is het Nederlands Gebarencentrum. Directeur Trude Schermer is trots op het resultaat. Volgens haar is er ineens meer respect voor gebarentaal. “Het is wonderlijk hoe zoiets werkt. Blijkbaar heeft een woordenboek in boekvorm een bepaalde status. Zo wordt dat door dove volwassenen gevoeld, maar ook door veel horende mensen.” Een gesprek over gebarentaal, het Nederlands Gebarencentrum en het nieuwe woordenboek.

Directeur Nederlands Gebarencentrum: “Het lijkt of er ineens meer respect is voor die taal”

Wanneer is er een start gemaakt met de inventarisatie van de Nederlandse Gebarentaal?

Trude Schermer: “De inventarisatie van de Nederlandse Gebarentaal is begonnen begin jaren tachtig met het KOMVA-project (Eerste landelijke inventarisatie van gebaren in Nederland. Is gestart in 1981 op initiatief van de NSDSK en Universiteit van Amsterdam, *red.*). Toen hebben we aan de hand van tweeduizend woorden en de context van hun betekenis, vijftienduizend gebaren op video vastgelegd. Dat is de basis geweest van al het latere materiaal. Deze gebaren kwamen allemaal van dove mensen die vaardig zijn in Nederlandse Gebarentaal, doof geboren zijn of uit dove families komen. Het project leverde een enorme wisselwerking op over de betekenis van gebaren. De manier waarop we toen werkten, is eigenlijk altijd zo gebleven.”

Wat is de rol van doven hierbij?

“De gebarenschat is altijd gekomen uit de dovensamenleving. Er waren twee grote bronnen, die van de NSDSK en van Guyot. Deze hebben we bij elkaar gevoegd en zijn we verder gaan uitbreiden. Er ontbraken veel gebaren. Met hulp van dove mensen zijn we ze gaan bedenken en vastleggen. Dit doen we eigenlijk nog steeds zo.

Als er nieuwe begrippen ontstaan, worden deze aan doven voorgelegd. Zij bedenken een nieuw gebaar en wij leggen dit vervolgens vast. En natuurlijk ontstaan er ook spontaan nieuwe gebaren en meerdere gebaren voor een begrip. Op een gegeven moment drijven er gebaren boven en lijkt het of de meesten zich hieraan conformeren. Dit leggen wij dan vast als standaard gebaar.”

Hoe streng zijn jullie hierin?

“Ons uitgangspunt is dat de gebaren uit de dovensamenleving moeten komen en dus niet door horenden, gebarentolken of docenten bedacht moeten worden. In bepaalde situaties kan dit wel. Wij hebben bijvoorbeeld voor het juridisch

lexicon gebruik gemaakt van de kennis van tolken die veel in juridische situaties moeten tolken. Zij maken gebruik van specifieke gebaren. Bij ons project ‘politie en justitie’ zijn die gebaren wel degelijk ingebracht. Ze worden nog wel getoetst door dove mensen. Zij beslissen of het past, of het goed voelt. Want het blijft natuurlijk intuïtie, een moedertaal-gevoel.”

Wat bedoel je hiermee? Een taal kent toch ook een zekere logica?

Beslist: “Nee, taal heeft helemaal geen logica. Als ik aan jou een woord voorleg en ik vraag of het een Nederlands woord kan zijn, dan reageer jij op je intuïtie. Dat is wat ik bedoel. Natuurlijk gebruik je daarvoor je kennis van het Nederlands. Je weet welke klanken wel en niet kunnen, maar dat weet je niet bewust, tenzij je daarin opgeleid bent. Jij weet als moedertaal-gebruiker van het Nederlands heel erg goed of een woord kan of niet. Die intuïtie heb je als horende gebarentaal-gebruiker niet. Behalve misschien als kind van dove ouders en als je als horende met gebarentaal bent opgevoed. Zodra het over gebarentaal gaat, lijkt het wel of heel veel mensen daar iets over te zeggen hebben. Het Nederlands

Nederlands Gebarencentrum

Het Nederlands Gebarencentrum bestaat sinds 1992 en is het landelijk expertisecentrum op het gebied van Nederlandse gebarentaal (NGT) en Nederlands met gebaren (NmG). Het Gebarencentrum is door de overheid erkend als lexicografisch instituut.

De activiteiten van het gebarencentrum zijn onder te verdelen in: informatievoorziening en monitoring, productontwikkeling en beheer van de NGT en taalbeleid.

Er werken twaalf dove en horende medewerkers.

Voor meer informatie: www.gebarencentrum.nl.

UITGANGSPUNT IS DAT DE GEBAREN UIT DE DOVENGEMEENSCHAP MOETEN KOMEN

Gebarencentrum heeft als uitgangspunt dat de gebarentaal van dove mensen is. Zij hebben daarover iets te zeggen. Dit is een vrij rigide standpunt. Je kunt ook stellen dat alle gebarentaalgebruikers er iets over te zeggen hebben. Daar kiezen wij niet voor. Reden is dat wij menen dat de Nederlandse Gebarentaal beschermd moet worden. Ze is nog niet stevig genoeg verankerd in de Nederlandse samenleving. Over vijf jaar kan dat anders zijn.”

Waarom mogen horenden geen gebaren bedenken?

“Ik begrijp heel goed waarom horenden tal van gebaren hebben bedacht. Zij hadden gebaren nodig die er nog niet waren. Maar het gaat hierbij ook om respect voor een taal en de taalgebruikers. Daar wordt vaak makkelijk overheen gelopen. Ik krijg ook altijd de vraag waarom gebarentaal niet internationaal is. Een gemiste kans, krijg je dan te horen. De essentie van een taal is echter dat het bij een taalgemeenschap hoort. Verander het woord gebarentaal in Nederlands, Italiaans of Engels en vervolgens zegt niemand: Waarom praten jullie niet overal hetzelfde? We hebben toch immers hetzelfde vocale apparaat om mee te spreken! Nee! Maar zodra het over handen en ogen gaat dan vinden mensen dat het een gemiste kans is dat gebarentaal niet internationaal is. Dat wil niet zeggen dat de horende docenten die gebaren bedachten geen goede bedoelingen hadden. Zij willen gebaren om goed les te kunnen geven en zo waren er ook heel veel ouders die goede bedoelingen hadden en gebaren bedachten en boekjes gingen maken.

Ik realiseer me dat onze aanpak tijd kost. Maar weet je hoeveel tijd het kost de Nederlandse taal in kaart te brengen? Daar valt niemand over. Dat wij in tien jaar een database hebben gemaakt van vijftienduizend gebaren en dat wij in twee jaar een standaard woordenboek maken, vind ik niet slecht.”

Waarom is standaardisatie belangrijk?

“Het idee van standaardisatie kwam niet uit de doven-gemeenschap. Het riep aanvankelijk weerstand op. Het Gebarencentrum moest het uitvoeren. Er werden al geruime tijd op een natuurlijke manier gebaren in kaart gebracht. Het ministerie begreep niet dat je met verschillende varianten en voorkeursgebaren kunt werken. Natuurlijk waren er ook economische principes, het was onhandig om een Groningse en een Westerse variant te hebben.

Er moest vooral een standaard gebarentaal komen omdat horende mensen er last van hadden. Het vervelende was dat wij het moesten uitvoeren, terwijl wij al jaren bezig waren om op een geleidelijke manier de NGT te standaardiseren. Uiteindelijk is het zo dat er maar een klein deel van de gebarenvarianten niet is opgenomen in het standaardlexicon: het grootste gedeelte is als synoniem opgenomen of als een gebaar met een andere betekenis.”

De geschiedenis die je vertelt klinkt als een van strijd. Klopt dit?

“Het onderzoek naar Nederlandse Gebarentaal is begonnen vanuit een positie van verdedigen. NGT werd niet beschouwd als een echte taal. Gebarentaalonderzoek werd

niet serieus genomen. De situatie is nu anders. Wij hoeven ons niet meer te verdedigen. Gebarentaal wordt erkend, al is dat wettelijk nog steeds niet zo.”

Welke reacties heb je gekregen op het Van Dale Basiswoordenboek Nederlandse Gebarentaal?

“Bij de presentatie kwamen dove mensen naar mij toe en zeiden blij te zijn dat ze nu meetellen. Het gekke is dat al die gebaren al waren vastgelegd en beschikbaar zijn, maar veel horende mensen zagen gebarentaal nog niet als een echte taal. Het is wonderlijk hoe zoiets werkt. Blijkbaar is het toch zo dat een woordenboek in boekvorm een bepaalde status heeft. Zo wordt dat door dove volwassenen gevoeld, maar ook door veel horende mensen. Het lijkt of er ineens meer respect is voor die taal en dat is precies de reden waarom we het woordenboek gemaakt hebben.”

PETER VAN VEEN

*Trude Schermer:
“Ons uitgangspunt is dat de gebaren uit de doven-gemeenschap moeten komen en dus niet door horenden, gebarentolken of docenten bedacht moeten worden.”*

Van Dale Basiswoordenboek Nederlandse Gebarentaal

In oktober 2009 verscheen het eerste *Van Dale Basiswoordenboek Nederlandse Gebarentaal*. Het woordenboek bevat ruim 3000 standaard gebaren met illustraties en is samengesteld door het Nederlands Gebarencentrum.

In het woordenboek staan ruim 3000 illustraties van standaard basisgebaren uit de Nederlandse Gebarentaal met voorbeeldzinnen en grammaticale informatie, een inleiding met een beknopte grammatica, topografische naamgebaren en gebaren voor getallen en een index met Nederlandse trefwoorden en verklarende aantekeningen.

De inhoud van het woordenboek sluit aan bij de modules NGT en NmG AB van het Nederlands Gebarencentrum.

Prijs € 39,95. ISBN 9789066480049.

Voor meer informatie: www.vandalegebaren.nl.